

Міністерство освіти і науки України
Департамент гуманітарної політики
Вінницької обласної державної адміністрації
Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

СУЧАСНА ЛІНГВОДИДАКТИКА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ: ПРОБЛЕМИ, ПОШУКИ, ЗДОБУТКИ

Збірник матеріалів XI Всеукраїнської
науково-практичної конференції (23 квітня 2025 року)

Вінниця
КЗВО «ВГПК»
2025

УДК 373.2.016:81
С 91

Рекомендовано до друку вченою радою Комунального закладу вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»
(протокол № 10 від 14 квітня 2025 року).

Сучасна лінгводидактика в Новій українській школі: проблеми, пошуки, здобутки: збірник матеріалів *XI Всеукраїнської науково-практичної конференції* / упор. та відп. за випуск Н. І. Скрипник, Г. В. Хоміцька, Ю. Б. Лебедь. Вінниця : КЗВО «ВГПК». 2025. 223 с.

Відповідальність за зміст статей несуть автори

Матеріали видаються в авторській редакції

Упорядники та відповідальні за випуск:

Скрипник Н. І., кандидат філологічних наук, завідувач кафедри української філології, спеціаліст вищої категорії Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»;

Хоміцька Г. В., спеціаліст вищої категорії, викладач-методист кафедри української філології Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»;

Лебедь Ю. Б., кандидат філологічних наук, завідувач кафедри зарубіжної літератури та основ риторики, спеціаліст вищої категорії Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж».

Рецензенти:

Вітюк Валентина Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Сукаленко Тетяна Миколаївна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри соціальних комунікацій, словесності та культури Державного податкового університету;

Січкарь Світлана Анатоліївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри прикладної лінгвістики, зарубіжної літератури та журналістики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

У збірнику вміщено тексти доповідей учасників *XI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна лінгводидактика в Новій українській школі: проблеми, пошуки, здобутки»*, проведеної 23 квітня 2025 року на базі Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж». Теми доповідей стосуються актуальних питань мовної, літературної, іншомовної освіти, а також психолого-педагогічних особливостей організації освітнього процесу в НУШ.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	
<i>Аліна СОРОЧАН, Катерина КЛИЩУК, Ірина СОРОЧАН</i> Інструментарій розвитку риторичних умінь здобувачів освіти на уроках словесності	9
<i>Діна КУЗЬМИНСЬКА</i> Креативність і мовлення: психологічні аспекти творчого самовираження особистості	17
<i>Соломія ЛІГАШЕВСЬКА, Ірина ЛАГОЛА</i> Значення творів художньої літератури у формуванні громадянської компетентності молодших школярів	22
<i>Юлія СТЕЦЮК, Ірина ЛАГОЛА</i> Екологічна казка як засіб формування екологічної свідомості молодших школярів	28
Розділ І ТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	
<i>Альона КРИВОХИЖА, Ольга ДІБРОВА</i> Вивчення фразеологізмів на уроках української мови у 5 класі НУШ	34
<i>Анна БОЙЧУК, Галина ХОМІЦЬКА</i> Збагачення словникового запасу здобувачів початкової школи у процесі засвоєння граматико-орфографічних знань	37
<i>Богдана АРТЕМЕНКО, Тетяна ОМЕЛЯНЧИК</i> Шляхи формування самостійного читання в системі позакласного читання	43
<i>Мар'яна СУМИК, Руслана ГАЛИЦЬКА</i> Формування правильного наголошування в учнів початкової школи	48
<i>Ольга ПРИСЯЖНЮК, Галина ХОМІЦЬКА</i> Методика роботи над фразеологізмами як засобом формування культури спілкування здобувачів Нової української школи	52
<i>Світлана ТАНАСІЄНКО, Галина ХОМІЦЬКА</i> Творчі вправи як засіб розвитку мовлення в процесі вивчення дієслова в початкових класах	57
Розділ ІІ ІННОВАТИКА В МОВНІЙ ТА ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	
<i>Алла БАБІЙ, Надія СКРИПНИК</i> Формування умінь текстоінтерпретації та текстотворення засобами літератури	63
<i>Анастасія КОВАЛЬСЬКА, Наталія ЛАДИНЯК</i> Застосування інтерактивних методів навчання діалогічного мовлення на уроках	68

української мови в НУШ	
Богдана КОПЛИК, Ольга ДІБРОВА Квест як інноваційна форма проведення уроків української мови в середній школі	72
Мар'яна ДОВБУШ, Ганна ШВЕД Розвиток критичного мислення та формування моральних якостей особистості на уроках української мови	76
Наталія КОЦЮБА Лексичні засоби вираження емотивного значення у художньому творі (на основі роману «Місяцівна» Дари Корній)	80
Христина БАЛА, Надія КАТЕРИНЮК Інтерактивні методи викладання читання в початковій школі	84
Юлія СТЕЦЮК, Руслана ГАЛИЦЬКА Використання інтерактивних методів у викладанні професійно орієнтованої української мови	88
Розділ III ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОЇ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ	
Альона РУРЕНКО, Надія СКРИПНИК Теоретичні аспекти та специфіка вивчення власних назв	93
Анастасія ТКАЧУК, Надія СКРИПНИК Семантичне вираження символів-зоонімів в українському фольклорі	99
Ангеліна РУДИЧ, Надія СКРИПНИК Орнітологічні слова-символи в українській усній народній творчості	105
Дарія КРАВЧУК, Надія СКРИПНИК Історичні аспекти становлення поняття звертання	109
Ірина РОСЛА, Надія СКРИПНИК Національні та міжнаціональні символи українського простору	115
Марія КОГУТ, Надія СКРИПНИК Флористичний компонент у структурі фразеологізмів в українській мові	121
Розділ IV РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	
Анастасія ГРУБСЬКА, Тетяна ОМЕЛЯНЧИК Робота вчителя над розвитком мовлення здобувачів початкової освіти на уроках української мови	127
Анжела ІЛЬЧЕНКО, Олена ПОХИЛЮК Інтерпретація образів дітей у Дікенса та Бойна	131
Богдана ХАРКО, Тетяна ПАСТУЩАК Інноваційні технології як засіб розвитку зв'язного мовлення молодших школярів на уроках української мови	135

Інна ВІТЮК, Тетяна ОМЕЛЯНЧИК Робота над синонімами як засіб розвитку емоційно-образного мовлення	139
Розділ V СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ОПРАЦЮВАННЯ РІЗНОЖАНРОВИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	
Анастасія ПОХИЛЮК, Олена ПОХИЛЮК Багаторівнева організація роману Марії Матіос «Солодка Даруся»	145
Вікторія ГЛУХЕНЬКА, Тетяна ЯКОВЕНКО Концепція постмодернізму у прозі Юрія Андруховича	150
Діана ЛУКОВА, Тетяна ЯКОВЕНКО Творчість Василя Шкляра як об'єкт уваги літературної критики	153
Олена ПОХИЛЮК Проблематика роману Йоанни Ягелло «Тільки коли йде дощ»	156
Ольга БАБИН, Вікторія ТКАЧЕНКО Феміністична проза Ольги Кобилянської у контексті сучасного прочитання: нові методи аналізу текстів	161
Ольга СМАЛЬ, Людмила ДИЧИК Сучасний погляд на опрацювання різножанрових художніх творів у НУШ	165
Тетяна КОСТЮК, Тетяна ЯКОВЕНКО Український фемінізм у творчій діяльності О. Забужко	169
Розділ VI АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	
Анастасія ДЕРЖАВЕЦЬ, Аліна КУШНІР Basic differences between old English and modern English	174
Вікторія КЛАНЦАТА, Ірина ГОЛОВСЬКА Використання аудіовізуальних матеріалів у навчанні вимови на початковому етапі	177
Віталіна БОКОВЕЦЬ, Лариса МОВЧАН Key methods for translating English slang and their analysis	180
Ірина ВОЛИНЕЦЬ, Лариса МОВЧАН Peculiarities of youth slang in modern English	185
Каріна СОРОЧАН, Олеся МИХАЛЬЧУК Розмовні клуби як дієвий інструмент розвитку іншомовної комунікативної компетентності у позаурочний час	187
Лариса МОВЧАН, Олеся ДРЕЙЧУК З досвіду білінгвального навчання в школах Австрії	191

Лілія БЕСПЕТЧУК, Аліна КУШНІР Фонетична корекція мовлення учнів у процесі вивчення англійської мови	195
Олександра ПУГАЧЕНКО, Вікторія КИЛИВНИК The adjective and its semantic characteristics substantivized adjectives	198
Тетяна КАРПЕНКО, Ірина ГОЛОВСЬКА Роль пісень у формуванні мовної компетентності: психологічні та педагогічні аспекти	203
Розділ VII ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В РІЗНИХ СФЕРАХ СУСПІЛЬСТВА	
Іванна СТРИКОВСЬКА, Людмила СВИРІПА Вплив та розвиток української мови і літератури в різних сферах суспільства в умовах сьогодення	210
Катерина СТЕЧЕНКО, Тетяна СУКАЛЕНКО Порухення мовних норм у діловому спілкуванні	214
Ліана РУДИКА, Тетяна СУКАЛЕНКО Особливості вживання термінології у сфері правоохоронної діяльності	217
Юлія БОБИК, Тетяна СУКАЛЕНКО Культура спілкування майбутніх юристів	220

Розділ V

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ОПРАЦЮВАННЯ РІЗНОЖАНРОВИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

*Анастасія ПОХИЛЮК, здобувачка Комунального закладу вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»*

*Олена ПОХИЛЮК, кандидат філологічних наук, старший викладач
кафедри української філології Комунального закладу вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»*

БАГАТОРІВНЕВА ОРГАНІЗАЦІЯ РОМАНУ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ»

***Анотація.** У науковій розвідці розглянуто проблему встановлення жанрової приналежності твору Марії Матіос «Солодка Даруся», описано його композиційну організацію, обґрунтовано вдале поєднання автором елементів епічного й драматичного художнього твору. У публікації розкривається особливість методу зміщеної хронології, що лежить в основі зображення Марією Матіос послідовності подій в аналізованому творі.*

***Ключові слова:** роман Марії Матіос «Солодка Даруся», український історичний роман, роман-драма, багаторівнева організація художнього твору, метод зміщеної хронології.*

Постановка проблеми. Творчість Марії Матіос зображує сучасний стан розвитку літератури в Україні. В її доробку поєдналися традиції й новаторство. Стиль письменниці самобутній, тому дає змогу вписати її творчість у сучасний історичний, літературний та культурний контексти. Вона представлена різноманітними жанрами, які являють собою поєднання уже відомих, індивідуально інтерпретованих письменницею: новела, повість, оповідання, «гомеричний роман-симфонія», бульварний роман, психологічна повість, «драма на три життя», щоденник, «книга кулінарних рецептів», «методичка з народознавчих студій», «сімейна сага в новелах», автобіографія, роман-панорама тощо.

Стан дослідження проблеми. Роман «Солодка Даруся» від самого виходу друком привернув до себе увагу науковців і критиків. І досі пропонуються різні аспекти прочитання цього художнього тексту: з погляду формо-змістової єдності твору (І. Насмінчук, Г. Павлишин), поетики композиції та художньої мови роману (Н. Адамовська, Л. Кавун, В. Петриченко, О. Юрчук), відображення міфології буття західноукраїнського народу

(Н. Косинська, М. Повар, К. Хижняк, М. Якубовська), розкриття його етичних домінант: понять «любов», «гріх», «спокуса» тощо. Крім того, роман «Солодка Даруся» досліджували Я. Голобородько, Т. Гребенюк, Т. Дзюба, С. Жила, І. Леонтій, І. Римарук, С. Сипливець, Б. Червак. Про творчість Марії Матіос багато пишуть тижневики «Друг читача», «Голос України», «Літературна Україна», «Дзеркало тижня» тощо.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі літературно-критичних матеріалів та текстуального аналізу описати особливості жанрово-композиційної побудови роману Марії Матіос «Солодка Даруся».

Виклад основного матеріалу. Структура художнього твору унормовує процес втілення творчого задуму автора, гарантує відповідність задумові, впливає на сприйняття твору читачем. Таку головну функцію побудова аналізованого роману виконує на декількох рівнях: тематично-проблематичному, сюжетно-фабульному та мовно-мовленнєвому. Кожен з цих рівнів є проявом активності чи то персонажів, чи дійових осіб, чи ліричних героїв, адже тема вказує на спектр зображуваних життєвих подій та явищ, а ці події не відбуваються поза людиною. Саме тому аналіз організації роману є першочерговим та невід’ємним від цілісного аналізу твору.

Роман «Солодка Даруся» є виваженим, чітким та оригінальним з точки зору композиційної організації. «Солодка Даруся. Драма на три життя» – так визначила жанр сама авторка й така жанрова приналежність відсилає реципієнта до тричленної будови твору. Але насправді йдеться не про драматичний твір, який складається з трьох дій, а про роман, який має три частини, тісно переплетені між собою. Кожна частина має оригінальну назву. Перша називається «Даруся» (драма щоденна), друга – «Іван Цвичок» (драма попередня), третя – «Михайлове чудо» (драма найголовніша). Можливо, Марія Матіос все ж таки не дарма називає свій роман драмою, адже тут наявні деякі риси драматичного твору. Наприклад: події відбуваються в одному й тому самому місці, наявна велика кількість монологів та діалогів героїв, автор знаходиться наче за лаштунками оповіді роману, з’являється лише іноді в незначних ремарках та коментарях, у творі є три дії [3, с. 30]. За визначенням Д. Павличка, аналізований твір – це «повість, за сюжетом – новела, за шириною охоплення історичних подій – роман, за насиченням оповіді діалогами, прямою мовою – п’єса» [6, с. 6]. На думку С. Жили, Марія Матіос ввела в українську літературу новий літературний жанр – роман-драму [5]. Схожої думки й Г. Павлишин: «У творчій парадигмі письменниці співіснує трирідове поєднання лірики, епосу й драматичного перевтілення прозових творів з подальшим театральним розігруванням «життєвого дійства» [7, с. 16].

Вважаємо, що позиції С. Жили, Д. Павличка, Г. Павлишин варто взяти до

уваги й зупинитися на окреслених ними особливостях детальніше. Дійсно, не можна заперечити того факту, що в романі виразним є драматичне начало. М. Матіос виходить за межі епічного опису, прагне до створення ілюзії «інсценізації» подій (хоча б в уяві реципієнта). Авторка прагне умовно трансформувати їх подібно до драматичної дії загострено-експресивного характеру, яка б провокувала до емоційних зрушень у свідомості читача. Як зауважує С. Борисенко, «певною мірою така творча манера зумовлена артикуляцією реалістичної й експресіоністичної стилістики у творі, орієнтацією і на інші модерністичні літературні тенденції, визначити які конкретно буває надто складно, адже це цілий сплав тенденцій, стилів, напрямів» [2, с. 208].

На перший погляд здається, що Даруся є головною героїнею роману, тому що її ім'ям названий роман та перша частина. Та пізніше ми розуміємо, що вона є важливим персонажем, але лише одним з головних, адже головним героями є її батьки Михайло та Матронка, які жили в середині ХХ ст. на Буковині. Марія Матіос усього лише в трьох розділах роману змогла майстерно описати досить великий проміжок часу в історії свого рідного краю. Зображений у творі період 30–70 років ХХ ст. показує нам життя одразу декількох поколінь села Черемошного, яке знаходиться на кордоні з Румунією та пережило окупацію румун, німців, австрійців та москалів [3, с. 30].

Даруся є героїнею, яка об'єднує різні історичні часи, тому що вона діє в двох часових площинах: одночасно й у минулому, й в умовному сьогоденні. Дівчина є головною героїнею у розділі «Даруся» та «Іван Цвичок» та другорядним, хоча важливим – у розділі «Михайлове чудо». Таким чином авторка намагається привернути увагу не до людей, а до епохи, яка наштовхує на скоєння злочинів і на тлі цієї епохи розкривається трагедія спокутування людиною гріха. Здається, що у творі історичне тло відіграє функцію дзеркала, в якому сучасний читач може побачити себе. Отже, авторка у трьох частинах роману описує історичні події, які є невіддільними від людини, та людину, яка є заручником цих подій.

Розділи не дрібняться на підрозділи, але є графічно відділеними один від одного. Таких частин нараховується 26, і кожна з них є окремою розповіддю, історією із життя села. Тут розповідається про два села, які мають одну назву – Черемошне й знаходяться з різних боків річки Черемош. Також зображуються події будівництва дамби, приходу москалів та пізніше німців у село. Яскраво описані епізоди з життя героїв, а саме весілля Михайла та Матронки, не менш майстерно описані почуття чоловіка, коли зникла його дружина, його переживання та роздуми. Між частинами 4 і 5, 11 і 12, 12 і 13 та в кінці роману вставлені ремарки, які допомагають читачеві повністю поринути у внутрішній стан героїв, також у цих ремарках ми знайомимося зі звичаями буковинського

краю, віруваннями, традиціями, побутом, дізнаємося про психологію та характери селян. Нерідко в цих ремарках Марія Матіос уточнює описані події в основному тексті [3, с. 31]. Як відомо, наявність ремарок характерна для драматичних творів, а не прозових. Саме наявність ремарок є специфічною жанровою ознакою роману «Солодка Даруся».

Крім того, характерною ознакою твору «Солодка Даруся» є відсутність послідовності в описанні подій. Марія Матіос звертається вже до часто використовуваного методу зміщеної хронології. Я. Голобородько з цього приводу зазначає: «Художні реалії вона розгортає углиб – у минуле, змальовуючи передісторію стану Дарусі як найпосутнішу, найголовнішу, найдраматичнішу історію її життя» [4, с. 84].

Роман побудовано за принципом дзеркальної композиції. Незвичним способом перший та третій розділи віддзеркалюються в другому, де найбільш повно описано умовне сьогодення. Третя частина є передісторією та досить віддаленою від сучасного сьогодення, адже там саме пояснюється, чому Даруся відрізняється від інших, є «солодкою».

На основі текстуального аналізу можемо стверджувати, що в романі наявна модель, в якій відтворено свідомість авторки, яка прагне проникнути за межі матеріального світу та поринути у світ духовний. Марія Матіос фокусує увагу на свідомості особистості. Саме свідомість є головним суб'єктом і об'єктом вивчення на думку авторки, вона цікавиться закономірностями буття свідомості і саме тому обирає зворотній хід викладу подій, який дозволяє поспостерігати за свідомістю людини в часі, тобто дізнатися саме про причини її вчинків. Отже, така композиція роману цілком логічна, розділи ніби дзеркала, які поставлені перед героями та висвітлюють їхні душі з різних позицій та граней.

Трагедія людського життя в аналізованому романі розкривається поступово, за принципом дзеркальної побудови. Зворотна композиція – це спроба письменниці відповісти на проблемні питання сучасності через події минулого, тобто заглибитися саме в корінь проблеми. Саме тому читаючи твір, реципієнт постійно зіставляє минуле та майбутнє.

Авторка об'єднує в одне ціле сучасне та «вчорашнє» за допомогою оберненого сюжету, використовуючи повтори та мотиви. Композиція роману «Солодка Даруся» одночасно є мозаїчною, фрагментарною та повністю цілісною, через те, що чітко та виважено авторка підійшла до структури. У художній тканині роману зображений мотив божевілля, як мотив інакшості, музики – мотив тиші, ріки – уособлення гріха та його спокути.

Композиція роману показує нам часовий зв'язок між минулим та майбутнім та дає змогу побачити декілька позицій спостереження часу. Перша

позиція – це спостереження життя самою героїнею. Це внутрішнє спостереження Дарусі, якому присвячена перша частина. Читач ніби відчуває зупинку часу, коли дівчина знаходиться в тихій місцевості, коли вона спокійна. Наступна позиція спостереження – зовнішня, вона безпосередньо стосується Дарусиною життя. Саме зовні, через розмови сусідок, відкривається перспектива осмислення сьогодення героїні через призму її історії та історії її батьків. Вибудовується щось на зразок історичного погляду. Третя позиція – споглядання, відсилає на межу романного сюжету, до автора та читача, тобто туди, де однаково відкрито доступ до внутрішнього часу життя головної героїні та до зовнішнього споглядання її життя іншими героями. Ця позиція охоплює весь часовий простір роману і дає можливість читачеві збагнути дві попередні позиції одночасно [1, с. 263–264].

Висновки. Отже, Марія Матіос використовує дзеркальну побудову твору, таким чином проводить паралелі між сучасним та минулим, прагнучи віднайти відповіді на суперечливі питання сьогодення. Художні деталі, символи й мотиви роману великою мірою збуджують уяву читача, надають персонажам асоціативності, завдяки чому вони стають неповторними та емоційними. Вони також значно впливають на цілісність структури та комунікативність твору в цілому.

Список використаних джерел

1. Бондаревська І. А. Час твору і час життя (Часові структури роману Марії Матіос «Солодка Даруся» та оповідання Томаса Пінчона «Ентронія»). *Людина в часі (філософські аспекти української літератури ХХ – ХХІ ст.)* / упоряд. В. Моренець, М. Ткачук ; наук. ред. В. Моренець ; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2010. С. 260-275.
2. Борисенко Н. Жанрові особливості роману «Солодка Даруся» М. Матіос. *Проблеми сучасного літературознавства*. 2015. Вип. 20. С. 207-215.
3. Борисенко Н. М. Особливості композиції роману «Солодка Даруся» М. Матіос. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія : Філологічні науки. 2014. Вип. 4.14. С. 30-35.
4. Голобородько Я. Соціумний інтер'єр чи психологічний дизайн? (художні дилеми Марії Матіос). *Слово і час*. 2008. №12. С. 81-85.
5. Жила С. О., Лілік О. О. Художній світ сучасної української літератури : навчальний посібник. Чернівці : Десна Поліграф, 2017. 372 с.
6. Павличко Д. Безодня, куди страшно заглянути : (Матіос М. Солодка Даруся. Львів, 2004). *Літературна Україна*. 2005. Ч. 2. 20 січ. (№ 2). С. 6.
7. Павлишин Г. Дискурс прози Марії Матіос : автореф. ... канд. філол. наук: 10.01.01 – українська література. Чернівці, 2012. 20 с.